

Република Србија
ВРХОВНИ КАСАЦИОНИ СУД
Прев 262/2020
22.10.2020. године
Београд

Врховни касациони суд, у већу састављеном од судије Бранка Станића, као председника већа, судије Татјане Матковић Стефановић и Татјане Миљуш, чланова већа, у правној ствари тужиоца Агенција за вођење спорова у поступку приватизације, Београд, Теразије бр. 23, кога заступа адвокат Ненад Миловановић, из ..., против туженог „Agrartrade export-import“ ДОО Београд у стечају, ул. Сремска 3-5, кога заступа адвокат Драган Марковић из ..., ради утврђења – вредност предмета спора 1.392.000,00 EUR, одлучујући о ревизији тужиоца изјављеној против пресуде Привредног апелационог суда Пж.бр. 866/14 од 23.04.2015. године у седници већа одржаној дана 22.10.2020. године, донео је

РЕШЕЊЕ

УКИДАЈУ СЕ пресуда Привредног апелационог суда Пж.бр. 866/14 од 23.04.2015. године и пресуда Привредног суда у Београду П.бр. 2784/13 од 24.12.2013. године и предмет се враћа првостепеном суду на поновно суђење.

Образложење

Пресудом Привредног апелационог суда Пж.бр. 866/14 од 23.04.2015. године којом је потврђена Привредног суда у Београду П.бр. 2784/13 од 24.12.2013. године, обијен је захтев тужиоца којим је тражио да се утврди да је основано потраживање тужиоца према туженом по основу Уговора о продаји капитала ДП за пољопривредну производњу и прераду „Поречје“ са п.о. Вучје из Лесковца – у реструктурирању од 20.04.2011. године у износу од 1.392.000,00 EUR са каматом на главни дуг који Централна европска банка прописује за EUR-о почев од 28.10.2012. године па до исплате. Обавезан је тужилац да туженом накнади трошкове парничног поступка у износу од 216.840,00 динара.

Против наведене другостепене пресуде, тужилац преко пуномоћника из реда адвоката је благовремено изјавио ревизију због битне повреде одредаба парничног поступка и погрешне примене материјалног права.

Након што је изјављена ревизија тужиоца, поступак у овој правној ствари је био прекинут решењем Привредног апелационог суда Пж. 758/16 од 18.02.2016. године и настављен решењем Пж. 3149/16 од 31.05.2018. године, након чега су дана 19.06.2020. године, списи достављени Врховном касационом суду ради одлучивања по ревизији тужиоца.

Врховни касациони суд је испитао побијану пресуду у складу са одредбама члана 408. Закона о парничном поступку („Сл. гласник РС“ 72/11 са изменама) и закључио да је ревизија тужиоца основана.

Према утврђеном чињеничном стању, тужилац (правни претходник) је у поступку стечаја који је отворен над туженим, пријавио потраживање у износу од 1.392.000,00 EUR на име уговорне казне, предвиђене Уговором о продаји друштвеног капитала ДП за пољопривредну производњу и прераду „Поречје“ са п.о. Вучје из Лесковца у реструктурирању од 20.04.2011. године. Ово потраживање тужиоца је оспорено у целости, због чега је и поднео тужбу.

У поступку није било спорно да је Уговор о продаји друштвеног капитала ДП за пољопривредну производњу и прераду „Поречје“ са п.о. Вучје из Лесковца у реструктурирању од 20.04.2011. године раскинут од стране претходника тужиоца и да је уговором била предвиђена уговорна казна за случај неиспуњења. Међу странкама је било спорно да ли тужилац након раскида Уговора о продаји друштвеног капитала може да захтева износ уговорне казне од туженог као уговорне стране.

Нижестепени судови су утврдили да је Уговор о продаји друштвеног капитала ДП за пољопривредну производњу и прераду „Поречје“ са п.о. Вучје из Лесковца у реструктурирању од 20.04.2011. године раскинут због неиспуњења уговорних обавеза купца сада у спору туженог. Имајући у виду одредбу члана 272. став 1. Закона о облигационим односима, којом је прописано да споразум уговорној казни дели правну судбину обавезе на чије се обезбеђење она односи, нижестепени судови закључују да захтев тужиоца којим се тражи утврђење основаности потраживања на име уговорне казне није основан, јер тужилац након раскида уговора не може да тражи исплату уговорне казне, посебно имајући у виду да одредбом члана 41а Закона о приватизацији уговорна казна као последица раскида није предвиђена, па се о истој одлучује применом одредби члана 270, 271, 272. и 273. Закона о облигационим односима.

Према оцени Врховног касационог суда, овакав закључак нижестепених судова је неправилан и нема утемељење у закону.

Одредбом члана 270. став 1. Закона о облигационим односима прописано је да поверилац и дужник могу уговорити да ће дужник платити повериоцу одређени новчани износ или прибавити неку другу материјалну корист ако не испуни своје обавезе или ако задоцни са њеним испуњењем (уговорна казна). Одредбама става 2. и 3. истог члана прописано је да ако што друго не произилази из уговора, сматра се да је казна уговорена за случај да дужник задоцни са испуњењем. Уговорна казна не може бити уговорена за новчане обавезе.

Одредбом члана 271. став 1. истог Закона прописано је да уговорне стране могу одредити висину казне по свом нахођењу у њеном укупном износу или за сваки дан задоцњења или на који други начин, док је ставом 2. истог члана предвиђено да уговорна казна мора бити уговорена у форми из уговора из кога је настала обавеза на чије се испуњење односи.

Одредбом члана 272. став 1. истог Закона је прописано да споразум уговорној казни дели правну судбину обавезе на чије се обезбеђење он односи.

Одредбом члана 273. истог Закона су прописана повериочева права па је у ставу 1 овог члана прописано да кад је казна уговорена за случај неиспуњења обавезе, поверилац може захтевати или испуњење обавезе или уговорну казну. Ставом 2. је прописано да поверилац губи право да захтева испуњење обавезе ако је затражио исплату уговорене казне.

Уговором о продаји капитала ДП за пољопривредну производњу и прераду „Поречје“ са п.о. Вучје из Лесковца у реструктурирању од 20.04.2011. године регулисане су уговорне обавезе купца а сада у спору туженог, уз уговарање уговорне казне за случај неиспуњења обавеза предвиђених овим уговором.

Уговором је предвиђено да ће купац (тужени) платити уговорну казну ако не испуни обавезу инвестирања предвиђену чланом 8.1.1 у висини од 100% инвестиционе обавезе која није извршена; да ће платити уговорну казну ако не изврши обавезе из Социјалног програма у висини од 100% продајне цене, затим је предвиђено да ће тужени платити уговорну казну у висини продајне цене и за случај да не испуни обавезе из уговора предвиђене чланом 8.58 и 8.5.14 уговора.

Тужилац је дописом од 10.10.2012. године обавестио туженог о обавези плаћања уговором предвиђених уговорних казни због неиспуњења уговорених одредби и тражио да уговорну казну плати у року од 15 дана од дана пријема дописа.

Цитираним одредбама Закона о облигационим односима се опредељује двострука функција уговорне казне. Она се, с једне стране, опредељује као уговорно средство обезбеђења извршења дужникове обавезе, а с друге стране као претпостављена штета коју ће поверилац претрпети у случају скривљеног задоцњења или скривљеног неиспуњења уговором конституисане обавезе дужника. На тај начин се и правна природа уговорне казне опредељује као средство обезбеђења и накнаде штете.

Из тог разлога Врховни касациони суд оцењује правно неприхватљивим становиште другостепеног суда да се право на уговорну казну може искључити због чињенице да је раскинут основни уговор чијем обезбеђењу она служи. Прихватањем правног становишта да се раскидом уговора губи право на исплату уговорне казне у потпуности се поништава не само могућност њене реализације већ и законско опредељење сврхе због које је иста законом допуштена и уговором конституисана. Циљ уговорне казне је да додатно осигура извршење дужникове обавезе, а ако до тога не дође да се повериоцу призна и исплати претпостављена штета у висини уговором одређене уговорне казне. Конституисањем права на уговорну казну повериоцу се законом признаје остварење права на накнаду штете до висине уговорне казне коју ће исти реализовати без икаквих посебних услова. Тиме се поверилац по самом закону ставља у далеко лакшу позицију у погледу намирања причињене му штете због раскида уговора од оне у којој би се нашао да уговором није била прописана уговорна казна за случај неиспуњења дужникове обавезе. С тим у вези, треба истаћи да се захтев за исплату уговорне казне не може условљавати претходним раскидом уговора као претпоставком за њено измирење. До раскида ће увек доћи када испуњење обавезе у одређеном року представља битан састојак уговора, ако дужник својом кривицом у том року исту не испуни. У том случају, а сходно одредби члана 125. став 1. Закона о облигационим односима уговор се раскида по самом закону. До раскида ће доћи и када

дужник у накнадном року не испуни своју уговорну обавезу. И у том случају, а сходно одредби члана 126. став 3. ЗОО наступају исте правне последице као и у случају када је рок битан састојак уговора. С тим у вези, треба истаћи да је императивном одредбом члана 41а Закона о приватизацији прописано да се и уговор о продаји друштвеног капитала по сили закона раскида када купац ни у накнадно остављеном року не изврши своје обавезе.

Дакле, у наведеним правним ситуацијама, уговор се раскида по сили закона у тренутку када протекне уговором прописани фиксни рок за испуњење дужникове обавезе, односно када дужник својом кривицом и у накнадно остављеном року своју обавезу не изврши. То даље значи да се у случају постојања ових правних ситуација и фактички и правно искључује могућност избора установљеног одредбом члана 273. став 1. Закона о облигационим односима, којим се повериоцу даје право да у случају не измирења уговорне обавезе може захтевати или испуњење исте или исплату уговорне казне. Ово из разлога што се сагласно одредби члана 132. став 1. раскидом уговора обе стране ослобађају својих обавеза, осим обавезе накнаде евентуалне штете. Зато, ако би раскид основног уговора водио и престанку уговорне казне као акцесорног права наступила би правно недопуштена ситуација у којој се у случају неиспуњења уговорне обавезе из уговора са фиксним роком, тим уговором конституисана уговорна казна никада не би могла наплатити. Из истих разлога била би искључена и могућност исплата уговорне казне у случају када је основни уговор раскинут по сили закона због чињенице да дужник ни у накнадно остављеном року није извршио своју обавезу. Тиме би се не само онеомогућило судско остварење права на уговорну казну, већ би се судским одлукама обесмислио и сам институт уговорне казне. У том случају би се и законске одредбе о уређењу правног института уговорне казне учиниле правно излишним, или, у најмању руку, правно неделотворним. Из тог разлога би споразум о уговорној казни због неиспуњења обавезе из уговора о продаји друштвеног капитала представљао само мртво слово на папиру без икаквих правних последица за случај неизвршења уговорне обавезе чијем обезбеђењу уговорна казна служи.

Погрешна примена материјалног права од стране нижестепених судова има за последицу непотпуно утврђење одлучних чињеница за пресуђење овог спора. Наиме, због заузетог правног становишта да акцесорна природа уговорне казне последично води престанку споразума о истој у случају раскида основног уговора, суд се није упуштао у расправу о чињеницама које се тичу допуштености уговарања уговорне казне у односу на обавезе чијем обезбеђењу иста служи, нити је утврђивао да ли су и у којој мери обавезе обезбеђене уговорном казном неизвршене.

Због тога се побијана пресуда мора укинути, па ће првостепени суд у поновном поступку, ценити одредбе Уговора о продаји капитала ДП за пољопривредну производњу и прераду „Поречје“ са п.о. Вучје и то одредбе којима је предвиђена уговорна казна за случај неиспуњења уговорених обавеза и утврдити које обавезе тужени није извршио за које је предвиђена уговорна казна и у којој висини је предвиђена уговорна казна и начин њеног обрачуна и полазећи од параметара који дефинишу основ и висину уговорне казне, утврдити висину потраживања тужиоца које је предмет овог спора.

На основу изложеног, Врховни касациони суд применом процесних овлашћења из члана 416. став 2. Закона о парничном поступку је одлучио као у изреци решења.

**Председник већа-судија
Бранко Станић,с.р.**

За тачност отправка
Управитељ писарнице
Марина Антонић